

Gemeente Bunschoten bouwt wand voor Oeverzwaluwen

Nadat vorig jaar 130 paar Oeverzwaluwen broedden in opgespoten grond in de gemeente Bunschoten-Spakenburg, besloot ik, redactiefeld Wim Smeets, pogingen te ondernemen om voor 1998 weer broedgelegenheid te scheppen binnen de gemeente in de onmiddellijke omgeving van de oude broedplaats. Hier volgt mijn relaas.

In 1997 werd er binnen de gemeente Bunschoten-Spakenburg opgespoten zand afgegraven ten behoeve van industriële nieuwbouw. Op de woensdag voor Hemelvaartsdag werd een bijna verticale wand achtergelaten en lag het werk voor even stil. Op de daarop volgende zaterdag hadden zich reeds 90 Oeverzwaluwen de moeite getroost om een nestgang te graven. Door direct contact op te nemen met de Algemene Inspectie Dienst afdeling Vogelwet, de Gemeentelijke Voorlichter en de regionale politie Eemland-Noord afdeling Bijzondere Wetten wist Wim Smeets te voorkomen dat op de maandag erop volgend de wand verder zou worden afgegraven. De afgraving werd stilgelegd tot in de tweede helft van september toen de vogels alle waren uitgevlogen en vertrokken. De wand was een week later geheel verdwenen en op dit moment wordt er een gebouw voor een drukkerij neergezet.

In november 1997 nam Wim Smeets contact op met de wethouder van de gemeente Bunschoten-Spakenburg die belast was met Natuur en Milieu, en legde hem een plan voor om een nieuwe wand te bouwen voor de Oeverzwaluwen op een 150 meter afstand van de vorige wand. Het voordeel van de nieuwe locatie was dat deze voor ongeveer drie tot vier jaar zou kunnen blijven bestaan alvorens deze grond ook zou worden afgegraven. In het gesprek zegt de wethouder toe dit te bespreken in zijn staf.

Omdat in maart 1998 niets meer was vernomen van de gemeente stuurde Wim Smeets een brief naar het college van B&W, mede vanwege het feit dat de gemeenteraadsverkiezingen net achter de rug waren en de bedoelde wethouder aftredend was. Een korte informatie richting de afdeling Grondgebiedzaken leerde dat ook daar geen plannen waren voor het inrichten van een oeverzwaluwenwand. Zij stonden er echter welwillend tegenover maar moesten van de 'politiek' hiertoe opdracht krijgen, mede met betrekking tot het besteden van de gelden die hiermee waren gemoeid.

Op 1 april werd Wim Smeets door de wethouder opgebeld en een dag later op een receptie op het gemeentehuis aangesproken omtrent het onderwerp. Er werd toegezegd dat de Dienst Grondgebiedzaken een en ander zou gaan bekijken. Op de receptie op het gemeentehuis wer-

den spijkers met koppen geslagen: er werd afgesproken dat de Dienst Grondgebiedzaken de zaak zou bekijken en daarna contact op zou nemen om alles in detail te gaan regelen. Na wat telefonische druk van de kant van Wim Smeets kwam dat contact eindelijk veertien dagen later tot stand. Hierbij werd nadrukkelijk naar voren gebracht dat de Oeverzwaluwen er zeer binnenkort aan zouden komen en dat de wand toch zeker vóór 1 mei 1998 zou moeten zijn gerealiseerd. Volgens voornoemde Dienst was dit haalbaar, mede vanwege het feit dat de betrokken wethouder er zijn fiat aan had gegeven.

Er werd afgesproken dat er een op het oosten gelegen wand van minimaal drie meter hoog en twintig meter lang gebouwd zou worden en een vijftig meter lange wand aan de zuidkant. Dit alles aan de zuid-zuid-oost-kant van de zandopspuiting, ver verwijderd van de openbare weg en grenzend aan grote weilanden, met een wetering er tussen. Het aspect "veiligheid voor de jeugd" telt zwaar, er komt een prikkeldraadafzetting en Wim Smeets zal de in de buurt liggende basisscholen inlichten.

De dag erop neemt hij contact op met de directeur van de 'Dr. K. Schilderschool', deze geeft info aan het personeel van de bovenbouw en Wim Smeets biedt aan een dialoog te houden voor deze leerlingen over vogels van de polder en de Oeverzwaluwen.

Ook wordt er contact opgenomen met de directeur van de tweede in de buurt liggende Basisschool 'De Ark', deze neemt de waarschuwing voor het gevaar van de wand op in een brief naar de ouders, licht de leerkrachten in en geeft aan de leraar belast met Natuur- en Milieu-educatie het aanbod van Wim Smeets door om een dialoog over Oeverzwaluwen in de school te houden.

Contact met Dick A. Jonkers van het IBN-DLO (Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek te Wageningen) leert dat de situering van de wand ideaal lijkt voor de Oeverzwaluwen. Dick Jonkers kende de wand van het jaar ervoor, bleek op de hoogte van de locatie en toonde zich enthousiast voor het initiatief om deze wand aan te leggen voor de Oeverzwaluwen, dicht bij de locatie van vorig jaar.

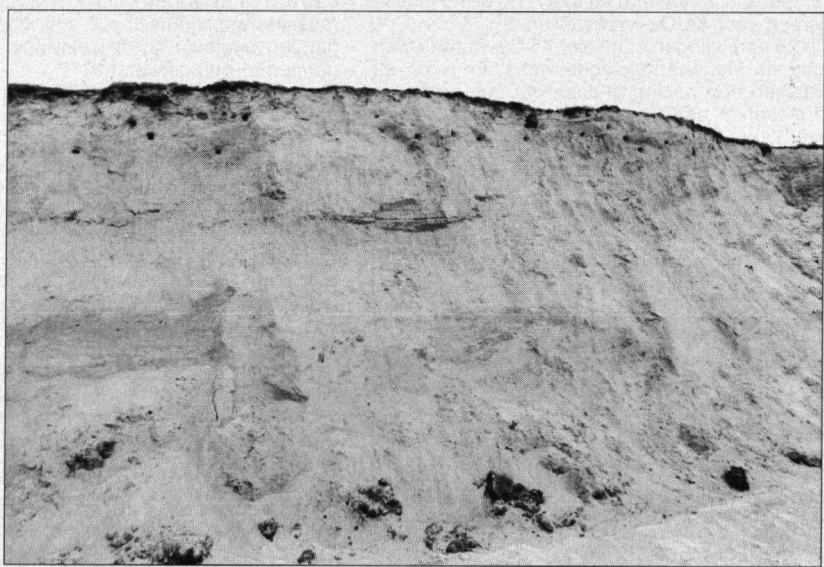
Er wordt op 23 april door een plaatselijke aannemer een begin gemaakt met het afgraven van de oostelijke wand. Deze wordt ongeveer vijftig meter lang en viereneenhalf meter hoog. Doordat het zand niet al te vast is wordt de wand niet helemaal verticaal. Aan de onderkant wordt een extra kuil gemaakt om de wand nog hoger te doen lijken voor mensen (vooral voor kinderen). Een dag later wordt ook de oostelijke wand afgegraven. Deze wordt twintig meter lang en even hoog. De samenstelling van het zand lijkt hier wat steviger.

Op 26 april vliegen ongeveer veertig Oeverzwaluwen rond de nieuw aangelegde wand. Er is op

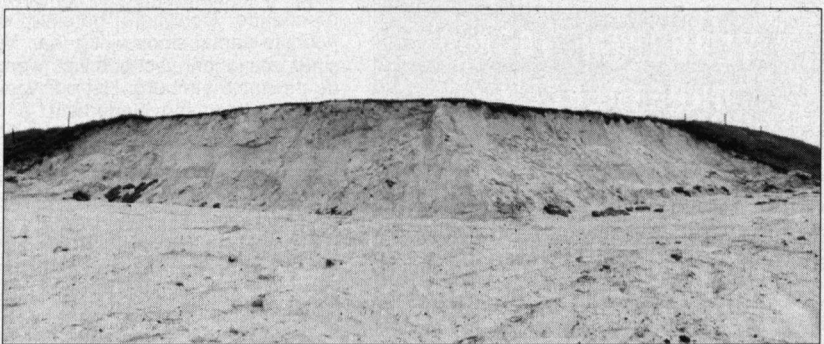
De oeverwaluwand in 1997 te Bunschoten - in 1998 verdwenen.
Foto: Wim Smeets.

De voor Oeverwaluwen gegraven wand te Bunschoten - mei 1998.
Foto: Wim Smeets.

Overzichtsfoto van de Oeverwaluwand
te Bunschoten - mei 1998.
Foto: Wim Smeets.

Redactie lid Wim Smeets houdt op scholen in de buurt van de wand lezingen over Oeverzwaluwen en vogels in de nabijliggende polder.
Foto: Wim Smeets.

een zestal plaatsen een poging gedaan om een nestgang te maken in de zuidwand. Op maandag 27 april wordt de prikkeldraadversperring aangelegd en dan is de wand in feite gereed voor de Oeverzwaluwen. Op 28 april vliegen ongeveer 45 Oeverzwaluwen rond de nieuw aangelegde wand. Er is op elf plaatsen een poging gedaan om een nestgang te maken in de zuidwand. Daarna gaat alles in een hoog tempo. Op 3 mei zijn twintig nestgangen gegraven in de zuidwand en twee nestgan-

gen in de oostwand en op 6 mei zijn er 24 nestgangen gegraven in de zuidwand en twee nestgangen in de oostwand. Op dit moment, op de dag dat vorig jaar de eerste Oeverzwaluwen nog moesten aankomen, op 7 mei, zijn er 28 nestgangen gegraven in de zuidwand en zes nestgangen in de oostwand. Opmerkelijk is dat de zuidelijke wand (in het begin?) een voorkeur van de Oeverzwaluwen heeft boven de oostelijke wand.

En nu maar afwachten of er weer zo'n groot aantal Oeverzwaluwen zal verschijnen binnen de gemeente Bunschoten-Spakenburg om er te nestelen. Aan de nestgelegenheid zal het niet liggen.

Laatste melding: op 14 mei zitten in de zuidwand 82 nesten en in de oostwand 31 nesten. Het totaal aantal net gestarte nestgangen in de beide wanden samen is ongeveer twintig. In een vlak bij gelegen depot van zwarte grond zitten zeventien nesten en op de plaats van de zandafgraving aan de westkant van de zandopspuiting is in de pauze tussen de middag een begin gemaakt met zes nesten.

■ Wim Smeets, Bachlaan 111, 3752 HG Bunschoten, (033) 298 31 47.

Waarschuwingsborden bij oeverzwaluwenwand te Bunschoten in 1998.
Foto: Wim Smeets.

Kweek van Ooievaars in Nederland

Afgelopen jaar nam het aantal nestelende Ooievaars in Nederland toe tot 287 paren. Het aantal broedende Ooievaars bereikte daarmee het hoogste aantal sinds vijftig jaar. Voor het eerst sinds zestig jaar vestigde zich weer een paar in de provincie Limburg. Het ooievaarsproject van Vogelbescherming Nederland is daarmee bijzonder succesvol. Momenteel werkt men aan de verbetering van de kwaliteit van voedsel- en nestelgebieden. Het uiteindelijke doel is dat een stabiele populatie Ooievaars zich zelfstandig in de vrije natuur kan handhaven.

Het aantal uitgevlogen jongen lag in 1997 met 461 net onder het naoorlogse record van 500 in 1996. Dit hing samen met het natte en koude voorjaar. Opmerkelijk was de vestiging van een broedpaar in Oost-Maarland in Limburg.

Ruim de helft van de in Nederland nestelende Ooievaars broedde in of nabij ooievaarsstations. De door vrijwilligers beheerde ooievaarsstations werken samen in het ooievaarsproject. De afgelopen 25 jaar werden Ooievaars gekweekt en de jonge vogels werden losgelaten. Een groot aantal van deze vogels broedt thans in de vrije natuur.

Vogelbescherming besloot al eerder het kweekproject af te bouwen, omdat er tegenwoordig voldoende jonge Ooievaars rondvliegen om de populatie te laten groeien. De vereniging zet zich nu krachtig in voor het verbeteren van de leefgebieden voor de Ooievaar in ons land.

Ooievaars die zich ergens nieuw vestigen, zoals in Limburg, geven daarmee aan dat het gebied aan hun maatstaven voldoet. Een soort keurmerk voor de kwaliteit van het leefgebied. In zo'n gebied dienen voldoende prooidieren aanwezig te zijn, zoals kikkers en muizen. Ook eten Ooievaars grote hoeveelheden Regenwormen.

Een goed voedselgebied alleen is niet voldoende. Er moet ook voldoende nestgelegenheid zijn. Komend jaar zal men daar veel aandacht aan besteden. Om te beginnen rond het natuurontwikkelingsgebied Fort Sint-Andries langs de Waal ter hoogte van Rossum. In haar eigen Vogelreservaat Ackerdijk bij Pijnacker heeft de vereniging daar al met succes de nodige ervaring voor opgedaan.

In een televisie-uitzending van 25 januari van Vogelbescherming Nederland zagen wij hoe het de gekweekte Ooievaars de laatste jaren in ons land is vergaan.

Bij gevaar slinkt Groenling fors af

In perioden van acuut gevaar ontwikkelen Groenlingen bewust en doelgericht een slanke lijn om sneller aan hun belagers te ontkomen. Een bioloog van de Universiteit van Stockholm beschrijft in het tijdschrift *Animal Behaviour* hoe hij zijn experiment uitvoerde op Groenlingen die hij 's winters in een grote voliëre had ondergebracht. Gedurende enkele weken liet hij verscheidene malen per dag een opgezette valk boven de voliëre langzaam heen en weer zweven. Dat bleek de eetlust van de rijkelijk gevoede Groenlingen grondig te verstoren. In minder dan twee dagen verloren de vogels duidelijk aan gewicht, ofschoon hun voerbakjes regelmatig werden bijgevuld.

Hun voor de winter langzaam opgebouwde vetreserves waren volledig verdwenen en zij aten bijna niet meer, ofschoon zij door hun verhoogde activiteit een grotere caloriebehoefte hadden (GPD).

Bron: Dagblad De Gooi- en Eemlander, 20 december 1997.

Foerageergedrag van de Wielewaal

Van de meeste vogelsoorten is het foerageergedrag over het algemeen wel bekend. Van de Wielewaal wordt het wat moeilijker vanwege zijn verborgen leefwijze. Of de hieronder omschreven foeragemethode tot het normale gedragspatroon van de soort behoort is mij en vele andere

waarnemers niet bekend. In de mij bekende lectuur over de Wielewaal heb ik niets kunnen vinden over het hieronder omschreven foerageergedrag.

De waarnemingen werden dagelijks gedaan van 18 tot en met 27 juni 1997 op het militaire terrein van Kamp Holterhoek aan de Zwiibroekseweg in Eibergen. Rond een in 1990 aldaar gereedgemaakt nieuwbouwlocatie is een vrij ruim gebied ontstaan en ingezaaid met gras. Na niet al te lange tijd ontstond hier, mede door een gewijzigd maaibeeld, een kleurrijke kruidenvegetatie. Niet lang daarna werd dit terrein, in muizenrijke jaren, een gedekte tafel voor Torenvalk en Buizerd, Patrijzen en Kwartels worden bijna elk jaar als broedvogel waargenomen en ook andere soorten pakken door het rijke insectenleven hun graantje mee.

Op 18 juni viel, tegen de avond, ons een fladderende vogel op boven de kruidenvegetatie. Bij nader inzien bleek het tot onze verbazing een Wielewaal te zijn. De techniek van het foerageren werd door de vogel bijna perfect nagebootst zoals de Torenvalk dat doet, tegen de wind in het terrein afzoeken naar voedsel. Ook op windstille dagen werd dit gedrag waargenomen, al had de vogel er merkbaar meer moeite mee in de lucht te blijven hangen. Het afzoeken van het terrein vond steeds op zo'n twee à drie meter boven de kruidenvegetatie plaats. Met snelle vleugelslagen en een breed uitwaaiende staart leek de vogel van verre op een grote gele vlinder. Op sommige momenten waren de witte vlekken van de buitenste staartpennen zeer goed te zien. Was er op de ene plek niets te vinden dan verplaatste de vogel zich, als er voldoende wind stond, in golvende bewegingen zijdelings naar een andere plek. Een enkele keer werd waargenomen dat de vogel rechtuit vloog naar een andere locatie. Als de vogel iets van zijn gading ontdekte, liet hij zich, net als de Torenvalk dat doet, in de kruidenvegetatie vallen om even later weer hetzelfde te herhalen. Na dit enkele malen te hebben herhaald vloog de vogel met volle snavel steevast naar een gemengd stukje bos, waar zich vermoedelijk het nest bevond. Het bosje grenst bijna aan het terrein. Niet lang daarna was de vogel weer boven het terrein. Dit schouwspel werd door mij en vele medewerkers van Kamp Holterhoek tot 27 juni waargenomen. Een paar dagen na de eerste waarneming op 18 juni werd een tweede Wielewaal gezien met hetzelfde foerageergedrag. Na 27 juni werd het terrein gemaaid en afgezien van nog enkele losse waarnemingen werden de vogels hierna niet meer foeragerend aangetroffen.

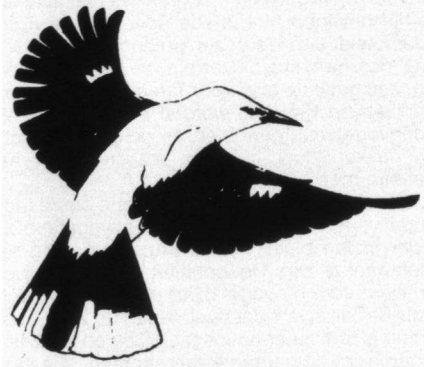
Dat de Wielewalen dit zouden kunnen hebben afgekeken van de Torenvalk zullen wij maar niet aannemen. In ieder geval is er wat mij betreft wat meer openheid gekomen in de verborgen leefwijze van de Wielewaal.

Indien lezers van Het Vogeljaar boven omschreven foerageergedrag van de Wielewaal bekend voorkomt, zou ik dit graag van hen willen vernemen. Bij voorbaat dank.

■ Vogelwerkgroep Eibergen, Rob Papendorp, Schoppensteestraat 12, 7151 EB Eibergen, (0545) 47 28 47.

'Biddende' Wielewalen: uitzondering of regel?

Zo nu en dan verschijnen er mededelingen van vogelliefhebbers over biddende Wielewalen. Door de grote spreiding in de tijd, publicatie in dat wel de grijze literatuur wordt genoemd en het feit dat er nooit een samenvattend verhaal is ver-

Het logo van de Belgische Vereniging De Wiewaal beeldt een biddende Wiewaal uit. De tekening is gemaakt door R. Willocx.

schenen, vragen de waarnemers zich af of zij soms een nieuw fenomeen hebben ontdekt.

'Bidden' is een verschijnsel dat de meesten wel kennen van Torenvalken, Ruigpootbuiszeters en soms ook wel Buiszeters. In Engeland wordt dit als 'windhovering' aangeduid. Een andere term die wordt gehanteerd, is 'hovering' het fladderen of in de lucht blijven hangen. Dit gedrag biedt vogels de mogelijkheid om voedsel te zoeken op plaatsen, die zij op een andere wijze niet of moeilijk kunnen bereiken. Het is bekend van kolibries, die nectar uit bloemen zuigen die te fragiel zijn om er op te kunnen zitten. Dichter bij huis valt dit gedrag onder andere waar te nemen bij sterns, meeuwen, IJsvogels en Wiewalen.

Tegen de tijd dat de Wiewalen in ons land arriveren, zitten de bomen al in blad. Meestal wordt men dan ook op Wiewalen attent gemaakt door de melodieuze roep. Binnen hun territorium foerageren zij in het algemeen hoog, in het bladerdak van de bomen en daar pikken zij vaak fladderend de rupsen van de bladeren (Cramp & Perrins 1993, Dagley 1994). In feite is de Wiewaal dus een kroonlaagspecialist. Het bidgedrag wordt treffend weergegeven in het logo van de Koninklijke Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie De Wiewaal (België). Sluifers (1958) was al op de hoogte van dit gedrag, getuige zijn vermelding 'Bidt'. Cramp & Perrins (1993) maken melding van boven de grond fladderen en stootduiken naar larven in de centrale steppen van Kazachstan en in duingebieden in Nederland. Ook Feige (1986) en Glutz von Blotzheim & Bauer (1993) schenken aandacht aan fladdergedrag (Rüttelflug) en stoten op prooien in de vegetatie. Hoewel wordt aangenomen dat de foerageeracti-

viteiten zich hoofdzakelijk beperken tot het bladerdak van bomen, blijkt dat buiten dichte bossen minder het geval te zijn. In halfopen landschappen met een rijk insectenleven zou het foerageren en daarmee ook het bidden wel eens veel vaker voor kunnen komen dan wordt verondersteld. Door bij open plekken waar dit bidden is waargenomen te blijven observeren, kan dit worden vastgesteld. Op een militair terrein met een rijke grassen- en andere kruidenvegetatie bij Eibergen werden in de periode 18 tot en met 27 juni 1997 dagelijks biddende Wiewalen gesignaleerd (Papendorp 1997). Bidden in graslanden of akkers is ook elders geconstateerd (Loorij in Anonymus 1973, Bezzel 1989). Heide wordt in ons land nogal eens genoemd (Van der Berg & Van Gemeren jr. 1973, Van Dordt & Goyarts in: Anonymus 1973, Bergs idem, De Graaf 1954, Jonkers 1994, Limosa 31 (65) 1958). In vochtige gebieden is het gedrag waargenomen in de Oeverlanden van de Nieuwe Meer in het Amsterdamse Bos (Van Drooge in: Anonymus 1973) en het Lonnekermeer bij Hengelo (Taapken in Anonymus 1973). In de jaren zeventig was dat het geval boven een wilgengriend in de Regulieren bij Culemborg (Jonkers 1994). De soort is eveneens biddend boven een met riet dichtgegroeid slootje in Ankeveen (Van der Geld 1970) en een ven (KNNV-Vogelwerkgroep Roosendaal in: Anonymus 1973) aantroffen. Het zou dus wel eens kunnen zijn dat het bidden van Wiewalen meer regel dan uitzondering is.

■ Dick A. Jonkers, Koggewagen 3, 1261 KA Blaricum.

GERAADPLEEGDE LITERatuur:

- Anonymus (1973): Nogmaals 'biddende' Wiewaal. Het Vogeljaar 21 (1): 486-487.
- Berg, K. van der & C.A. van Gemeren jr. (1973): Vreemd gedrag van Wiewaal. Het Vogeljaar 21 (4): 428.
- Bezzel, E. (1989): Der Pirol: das besondere Vogelpor-trät. Blüchel & Philler, München. 160 bladzijden.
- Cramp, S. & C.M. Perrins eds. (1993): The Birds of the Western Palearctic. Deel 7. Oxford University Press, Oxford.
- Dagley, J.R. (1994): Golden orioles in East Anglia and their conservation. British Birds 87 (5): 201.
- Drooge, J.H.H. van (1973): In Anonymus: Nogmaals 'biddende' Wiewaal. Het Vogeljaar 21 (5): 486-487.
- Feige, K.D. (1986): Der Pirol. Neue Brehm-Bücherei. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt.
- Geld, J. van der (1970): Biddende Wiewaal. De Korhaan 4 (7): 11.
- Glutz von Blotzheim, U.N. & K.M. Bauer (1993): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Deel 13 (I). Aula-Verlag, Wiesbaden.
- Graaf, C. de (1954): 'Bidden' en luchtacrobatiek van de Wiewaal. Ardea 42: 355-356.
- Jonkers, D.A. (1994): Biddende Wiewalen op de Westerheide. De Korhaan 28 (3): 82.
- Loorij, T.L. (1973): In Anonymus: Nogmaals 'biddende' Wiewaal. Het Vogeljaar 21 (5): 486-487.
- Papendorp, R. (1997): Afwijkend foerageergedrag van de Wiewaal. 't Schrieverke 14 (2): 18-19.
- Sluifers, J. (1958): Prisma Vogelboek. Het Spectrum, Utrecht. Bladzijde 122.
- Taapken, J. (1973): In Anonymus: Nogmaals 'biddende' Wiewaal. Het Vogeljaar 21 (5): 486-487.

In 'De Giervalk' van 1958 (bladzijden 292 & 293) schrijft Roger Arnhem over waarnemingen die hij verrichtte over het bidden van een mannelijke Wiewaal. Mededeling door Paul Herroelen.

Afrastering tegen herten dodelijk voor vogels

Vogels hebben het op veel plaatsen moeilijk door toedoen van de mens. In Schotland bijvoorbeeld worden nationale symbolen als de zeldzame Auerhoenders en Korhoenders bedreigd doordat ze tegen afrasteringen vliegen die zijn neergezet om boomaanplant te beschermen tegen herten. Schotse biologen waarschuwen dat het aantal Auerhoenders zelfs kan terugvallen van 2.200 in 1994 tot 200 stuks in 2003. Bij inspectie van omheiningen in het centrale deel van de Schotse Hooglanden werden van mei 1995 tot april 1997 veren en kadavers gevonden van 437 bij botsingen betrokken vogels. Het betrof hier voornamelijk Korhoenders. Er wordt momenteel gewerkt aan een vogelvriendelijk hekwerk.

In Spanje verdwenen jarenlang op mysterieuze wijze jonge Keizerarenden. Spaanse geleerden hebben dit raadsel via satellietobservatie opgelost. De wetenschappers wisten dat jonge Keizerarenden na het verlaten van het nest hun geboortestreek verlaten om na een paar jaar weer terug te keren.

Acht jonge arenden werden twee jaar gevolgd door middel van kleine zendertjes op hun rug. Ze bleken tot vierhonderd kilometer van hun geboorteplaats weg te vliegen tot ze geslachtsrijp waren; een was zelfs in het Afrikaanse Senegal terechtgekomen. Zestig procent van deze arenden keerde daarna niet terug omdat ze zich te pletter vlogen tegen hoogspanningskabels. Het sterftepercentage is inmiddels gedaald tot 10% omdat lokale autoriteiten werden overgehaald de kabels uit de vliegroutes van de arenden te verwijderen.

Bron: Dagblad De Telegraaf, 28 maart 1998.

Totaal verbod op drijfnetten

Europese vissers mogen over enkele jaren geen gebruik meer maken van drijfnetten. Dat is gisteren gebleken in Brussel tijdens een vergadering van EU-ministers van Visserij.

De EU vindt drijfnetten niet langer verantwoord omdat dolfijnen en zeevogels er vaak in verstrikt raken. De Europese Unie kent al een verbod op het gebruik van drijfnetten langer dan 2,5 kilometer. Op korte termijn wil de gemeenschap ook drijfnetten korter dan deze maat uit de Europese zeeën verbannen. (ANP).

Bron: De Gooi- en Eemlander, 25 maart 1998.

Radio-active duiven

Op de universiteit van Bremen onderzoekt professor Gerald Kirchner, een kerngeleerde, in opdracht van de milieubeweging Greenpeace dode duiven uit de omgeving van de Britse kerncentrale bij Sellafeld.

Kirchner vertelde gisteren, dat de duiven uiterst radioactief waren. *'Zij hadden de hoogste concentraties die ik tijdens mijn 15 jaar onderzoek naar radioactiviteit bij dieren heb aangetroffen.'* Bij de duiven van Sellafeld was zowel uitwendige als inwendige radioactiviteit gemeten. Ook bleek uit zijn onderzoek dat de dieren kennelijk

waren besmet door recente radioactieve emissies.

Dat kan gevolgen hebben voor de verwerking van het Duitse atoomafval, dat in Sellafeld plaatsvindt. Greenpeace zou daar graag een eind aan zien. Met de ontdekking dat de duiven van Sellafeld hoog radioactief zijn maakt Greenpeace een betere kans dat aan haar wens gevolg wordt gegeven.

De Britse maatschappij die Sellafeld beheert, heeft de uitslag van het onderzoek als 'onverantwoordelijke bangmakerij' bestempeld.

Bron: Dagblad De Telegraaf, 9 april 1998.

Illegale handel in Kievitseieren

Bij de politiekorpsen op de Noord-West-Veluwe bestaat het vermoeden dat er circuits zijn waar illegale Kievitseieren worden verhandeld.

Die worden aan de 'betere' restaurants verkocht. Enkele restaurants hebben erkend eieren van handelaren te hebben gekocht. Volgens kenners is dit zeer lucratief, een Kievitse 'doet' vijf tot tien gulden. Kieviten leggen per nest maximaal vier eieren. Volgens de politie worden die niet alleen door regionale bewoners verhandeld. Ook Friezen komen Veluwe eieren zoeken. Met regelmaat worden eierzoekeurs aangetroffen met twintig tot dertig eieren. (GPD).

Bron: De Gooi- en Eemlander, 31 maart 1998.

Verbaal voor vergunninghouders Haviken en valken

De Algemene Inspectiedienst (AID) en de politie hebben procesverbaal opgemaakt tegen tien vergunninghouders voor Haviken en jachtvogels in Brabant en Limburg. Drie Haviken en een valk zijn in beslag genomen. De reden is dat er eieren en jongen uit nesten van Haviken werden gestolen.

Ter voorbereiding van de controles zijn in het voorjaar in beide provincies 47 haviksnesten bekeken. Een onzichtbaar merkteken werd gegeven aan 148 eieren. Jonge vogels kregen een unieke chip. Het vermoeden bestond dat vergunninghouders geroofde eieren en jonge vogels wilden laten doorgaan voor zelf gefokte dieren. In totaal werden 75 haviksnesten gecontroleerd. Bij de controles werd voldoende bewijs gevonden voor de processen-verbaal.

Twee Brabantse vergunninghouders waren illemaal in het bezit van eieren.

Bron: Eindhovens Dagblad, 13 september 1979.

Voortbestaan Patrijs en jacht (2)

In Het Vogeljaar 45 (5): 218-219 schrijft Kees Vuik een theoretische verhandeling over het effect van jacht op het voortbestaan van de Patrijs. Hij besluit met de vaststelling dat jacht tot het uitsterven van Patrijsen kan leiden. Zijn artikel is een reactie op mijn artikel in Het Vogeljaar 45 (4): 21-22 waarin ik zeg: *'Het sluiten van de jacht zal echt geen verbetering in de stand brengen. En ook geen stabilisering en ook geen vermindering van de achteruitgang of wat dan ook. Het heeft er gewoon niets mee te maken.'* Vuik stelt met

zijn verhandeling te hebben aangetoond dat deze bewering niet klopt.

De conclusie die Vuik trekt naar aanleiding van zijn eigen theorie, is geheel valide. Dat jacht volgens zijn model kan leiden tot uitsterven van Patrijzen klopt natuurlijk als een bus. Overigens kan ik daar zonder zijn model ook al in meegaan. Het is zonneklaar dat een jaarlijks wekerende sterfte die op korte of langere termijn niet door reproductie kan worden gecompenseerd, tot extinctie leidt. Maar dit zegt niets over de praktijk in Nederland. Mijn bewering is op deze praktijk gebaseerd.

Het is natuurlijk erg eenvoudig een model te maken om een eigen bewering te staven. Maar de werkelijkheid is vaak moeilijk in een eenvoudig model te vatten. Vuik hanteert in zijn model een groeifactor, een jachtfactor en een minimale populatiegrootte. Door een juiste combinatie van waarden voor groei en jacht in te voeren krijgt hij de gewenste uitkomst: de populatie sterft uit door jacht. Hierbij zijn de groei- en jachtfactor gelijk. In werkelijkheid echter is de jachtfactor vrijwel nooit gelijk aan of groter dan de groeifactor. Zeker niet bij een dalende dan wel kleine populatie. Onder de omstandigheden die hij schetst, gaat de jachtfactor in de Nederlandse jachtpraktijk vanzelf naar nul. Dit komt door beperkingen die jagers zichzelf opleggen. Daarnaast loont het bij lage patrijzenaantallen eenvoudigweg niet meer de moeite om patrijzenjacht te gaan en bovendien is het vrijwel onmogelijk de laatste Patrijzen te pakken te krijgen.

Vuik kiest ook een bijzondere uitgangspositie in zijn model. Een populatie die zich maar liefst moet gaan verviervoudigen om de draagkracht van het gebied te bereiken. Gaat hij er vanuit dat er net een enorme verbetering van het leefgebied heeft plaatsgevonden? Het is inderdaad zo dat in het kader van het Herstelplan Leefgebieden Patrijs hard wordt gewerkt aan verbetering van leefgebieden van Patrijzen. Vele wildbeheereenheden sluiten contracten met boeren af voor natuurvriendelijk akkerrandenbeheer, leggen kruidenakkers en struikbeplantingen aan en verbeteren het bembèheer. Maar het is al te optimistisch daar nu al een verviervoudiging van de stand van te verwachten. Als dit al het geval zou zijn, als men er in bepaalde gebieden werkelijk in is geslaagd een zo omvangrijke verbetering van het leefgebied te realiseren, dan zullen de

jagers daar wel gek zijn de verviervoudiging van de stand door er op te jagen te dwarsbomen. Men wil natuurlijk graag die hogere stand bereiken zodat er ook een hoger (in absolute aantallen) aantal kan worden geschoten.

In werkelijkheid zijn de patrijzenaantallen op elk moment in de tijd afgestemd op de draagkracht van het leefgebied, met een zekere bandbreedte. De voorjaarsstand wordt in sterke mate bepaald door het areaal ruige perceelranden, bermen en struwelen. Het broedsucces is sterk afhankelijk van de weersomstandigheden tijdens het opgroeien van de kuikens en het areaal geschikte foerageerlocaties in de vorm van akkerkruidenvegetaties. Het aantal geschoten vogels is een rechtstreekse afgeleide van de herfststand. Ter illustratie een tabel met patrijzengegevens uit een 600 hectare groot jachtveld in Zeeland. Het is één van de schaarse voorbeelden van een gebied waar op de Patrijs nog serieus wordt gejaagd. Serieus wil zeggen dat men speciaal op patrijzenjacht gaat vanaf september en dat men het schieten jaarlijks zorgvuldig afstemt op de aanwas. Dit in tegenstelling tot het incidentele schieten op enkele Patrijzen later in het seizoen tijdens de jacht op Fazant, Haas en Konijn. In de gepresenteerde gegevens is te zien dat het percentage geschoten vogels daalt in de 'slechte' patrijzenjaren met een lage reproductie. Zou deze situatie zich hebben voortgezet dan zou de jacht ongetwijfeld zijn gestopt tot er weer betere tijden aanbreken. De jacht stopt lang voordat de Patrijs uiteindelijk uitsterft in ongeschikt geworden leefgebieden.

Om op de titel van Kees Vuiks artikel terug te komen: 'Kan jacht leiden tot het uitsterven van een diersoort?' Natuurlijk kan dat. Maar jagers willen de Patrijs niet uitroeien. En zelfs als ze het zouden willen, betwijfel ik of het zou lukken. Ze zouden er een dagtaak aan hebben.

Het is jammer dat afgelopen najaar bij de behandeling van Flora- en faunawet is besloten de jacht op de Patrijs te sluiten. De jacht als zodanig voegt natuurlijk niets toe aan de patrijzenstand. Maar het kunnen jagen op Patrijzen, mits er voldoende zijn, is wel een belangrijke drijfveer voor jagers om zich in te spannen voor verbetering van het leefgebied. Hoewel dit nu op het spel wordt gezet, denk ik dat de meeste jagers toch wel actief blijven voor de Patrijs. Om de eenvoud

jaar	broedparen	herfststand	aantal geschoten exemplaren	percentage geschoten vogels
89	28	323	158	49%
90	34	375	177	47%
91	34	182	47	26%
92	21	145	27	19%
93	22	144	6	4%
94	23	215	24	11%
95	29	216	59	27%
96	31	246	76	31%
97	38	346	130	36%

Tabel 1. Aantalgegevens Patrijs uit 600 hectare groot jachtveld in Zeeland.

dige reden dat ze er eer in stellen Patrijzen in hun jachtveld te hebben.

■ Willem Maris, Drentse Bellefleur 2, 3824 ZK Amersfoort, (033) 456 18 16, medewerker agrarisch natuurbeheer SBNL, Postbus 159, 3960 BD Wijk bij Duurstede, (0343) 59 15 93.

Hiermee wil ik reageren op de reactie van de heer Maris op mijn artikel 'Kan jacht leiden tot het uitsterven van een diersoort?' in *Het Vogeljaar* 45 (5): 218-219 (1997).

Natuurlijk is de werkelijkheid gecompliceerder dan een model. Het voordeel van een model is, dat je eenvoudig verscheidene omstandigheden kan nabootsen, die in werkelijkheid niet zo eenvoudig zijn te realiseren. Ik vind dat er een opvallende overeenkomst is tussen de uitkomsten van mijn model en bijvoorbeeld tabel 1 in de reactie van Maris. Beide laten zien dat het verstandig is om onder ongunstige omstandigheden het percentage dieren dat wordt geschoten te verminderen. Het enige verschil is dat in tabel 1 de jachtfactor varieert tussen de 49% en 4%, terwijl in mijn model de jachtfactor constant is genomen, in het ene geval 10% en in het andere 0%.

Uit tabel 1 blijkt dat het aantal Patrijzen afneemt van 375 in 1990 tot 145 stuks in 1992 (een afname met een factor 2,6). Op grond hiervan is de door mij gekozen beginpopulatie, die gelijk is aan éénvijfde van de draagkracht, niet zo extreem als de heer Maris veronderstelt (zie figuur 1 en 2 in mijn artikel).

Maris toont met tabel 1 aan dat het percentage geschoten vogels afneemt als de herfststand van de Patrijzen kleiner wordt. Een andere interpretatie zou kunnen zijn: door een te hoge jachtdruk (47%) halveert de herfststand in één jaar (1990-1991). Terwijl een laag percentage geschoten vogels (4%, 1993) een toename van het aantal Patrijzen, van 144 naar 215 stuks (49%), tot gevolg heeft.

Ook wil ik reageren op de opmerking van Maris: 'het is vrijwel onmogelijk de laatste Patrijzen te pakken te krijgen'. Dit is een misvatting. Bij veel diersoorten is er een minimaal aantal dieren nodig voor een gezonde populatie. Als het aantal dieren daaronder komt is uitsterven onvermijdelijk geworden (Boer 1988). Als voorbeeld hiervan kan het uitsterven van de Amerikaanse Trekduif (*Ectopistes migratorius*) dienen (Grzimek 1970). Miljoenen duiven werden tussen 1860 en 1870 gedood. In 1880 waren er nog honderdduizenden Trekduiven over, toch was het uitsterven van de soort onvermijdelijk geworden. In 1900 werd de laatste in het wild levende Trekduif gedood. Eén punt dat niet aan de orde is in mijn artikel, maar waar Maris wel een mening over heeft, is de vraag wie het percentage te schieten vogels moet vaststellen: de jagers of de regering? Om hier een antwoord op te geven de volgende punten:

- Jagers zullen hun beslissing voornamelijk baseren op de aantallen binnen hun jachtveld. Als het in een jachtveld goed gaat met de patrijzenstand behoeft dat echter nog niet voor heel

Bij veel diersoorten is er een minimaal aantal dieren nodig voor een gezonde populatie. Als het aantal daaronder komt is uitsterven onvermijdelijk. Foto: A.C. Zwaga.

Nederland (Europa) te gelden. De beslissing van de regering zal wel zijn gebaseerd op de stand in geheel Nederland.

- Er is een grote achteruitgang geconstateerd in de patrijzenstand (Kole 1996, Sovon 1987). Dit betekent vaak dat er geïsoleerde plaatsen zijn waar het nog redelijk goed gaat met de Patrijzen, gescheiden door grote gebieden waar de Patrijs is verdwenen. Als deze gebieden door een veranderd landbouwbeleid geschikt zijn gemaakt voor Patrijzen, dan zullen deze opnieuw moeten worden gekoloniseerd (Boer 1988).

Uiteraard zal dit sneller gebeuren als er een overschot is in de relatief goede gebieden. Opnieuw een reden om niet/weinig te jagen, ondanks dat de stand lokaal hoog is.

- Een ander voorbeeld waaruit blijkt dat het soms nodig is om een jachtquotum in te stellen is de visserij. Elke visser heeft er belang bij dat de vis niet uitsterft. Toch was er overbevissing van bepaalde vissoorten in de Noordzee. Pas nadat de regering (vaak in Europees verband) vangstquota instelde, heeft de visstand zich kunnen herstellen.

Dit motiveert mij om de voorkeur te geven aan een beslissing door de regering ten aanzien van de jacht op kwetsbare soorten. Hierbij is een jachtverbod eenvoudiger te controleren dan jachtquota.

Gezien bovenstaande argumenten ondersteun ik het besluit van de regering om geen jacht op de Patrijs toe te staan zeker zolang deze op de 'Rode Lijst' voorkomt.

■ Kees Vuik, Merellaan 156, 2902 JK Capelle aan den IJssel.

LITERATUUR:

Boer, P.J. den (1988): Hoeveel leven op een eiland? *Natuur en Techniek* 6: 438-449.

Grzimek, B. (1970): *Het Leven der Dieren. Deel VIII, Vogels* 2, bladzijden 293-296. Het Spectrum, Utrecht.

Kole, R. (1996): De jager als patrijzenbeschermer... *Het Vogeljaar* 44 (4): 164.

Maris, W. (1997): Voortbestaan Patrijs en jacht. *Het Vogeljaar* 45 (1): 23-24.

Sovon (1987): *Atlas van de Nederlandse Vogels*. Sovon, Arnhem.

EEN MEMORABEL JAAR

Stootvogels en stootvogelvervolgning in Nederland 1997

Broedresultaten en populatie-ontwikkeling

Het jaar 1997 zal worden geboekstaafd als een memorabel jaar voor stootvogels. Er werden 2571 nesten van tien soorten opgespoord en gecontroleerd, bijna 15% van de hele Nederlandse populatie.

Door een combinatie van factoren was het voedselaanbod voor bijna alle stootvogelsoorten slecht tot zeer slecht. Vooral de muizeneters hadden te kampen met voedseltekorten. Dit werd zichtbaar in het grote aandeel niet-broedende paren onder Bruine Kiekendieven, Buizerds en Torenavalken, de late start van de eileg, de kleine legselgrootte, het geringe aantal uitvliegende jongen en de forse sterfte onder jongen op het nest.

Ook de voegeeters deden het slecht, waarschijnlijk eveneens een gevolg van een gering voedselaanbod. Veel Haviken en Sperwers gingen niet tot eileg over, de legselgroottes waren klein en er vlogen weinig jongen uit. Bij de Havik werd bovendien duidelijk dat de Nederlandse populatie aan het vergrijzen is, wat leidt tot afnemende reproductiecijfers en een afnemende stand op de zandgronden. Daar staat een areaaluitbreiding tegenover in West-Nederland; hier duiken steeds vaker Haviken op in duinen en polders. In 1997 werd bovendien het eerste zekere broedgeval op de Waddeneilanden vastgesteld: twee jongen vlogen uit op Texel. De areaaluitbreiding betreft slechts weinig paren, zodat de afname in Oost-Nederland niet wordt gecompenseerd door een toename in West-Nederland.

Het slechtste broedseizoen ooit kwam op conto van Wespendienven. Deze gespecialiseerde stootvogel graaft wespennesten uit om larven te bemachtigen. Hij overwintert in Afrika en keert pas in mei terug op de broedplaatsen. Door enkele felle nachtvorsten in april en zware regenval in mei trad enorme sterfte op onder sociale wespen (het hoofdvoedsel van Wespendienven). De wespensstand was in 1997 lager dan ooit sinds de Tweede Wereldoorlog. De gevolgen voor Wespendienven waren dramatisch: veel paren gingen niet tot eileg over, veel vogels taaiden al in juni af (waarschijnlijk richting Afrika), veel nesten mislukten volledig en op de weinig succesvolle nesten was meestal slechts één jong aanwezig (gewoonlijk zijn dat er twee). De conditie van die jongen was bovendien abominabel, zodat de sterfte direct na het uitvliegen hoog was. Waarschijnlijk vlogen er in heel Nederland niet meer dan vijftig jongen uit (op 600-700 paren!), daarvan zullen er maar heel weinig Afrika hebben bereikt.

Ook de Boomvalk had te kampen met slechte broedresultaten. Deze soort is zeer sterk in aantal teruggelopen in de grote bosgebieden van Nederland. De huidige stand omvat niet meer dan 800 paren, meer dan een halvering ten opzichte van tien jaar geleden. Eén van de oorzaken is predatie door Haviken, mogelijk versterkt door afnemend prooi-aanbod in het boerenland (zwaluwen en leeuweriken zijn sterk achteruitgegaan in het laatste decennium).

Toch waren er ook enkele lichtpuntjes. Werkgroep Slechtvalk Nederland constateerde drie succesvolle broedgevallen van de Slechtvalk (negen jongen vlogen - voorzien van kleurringen - uit) in nestkasten op elektriciteitscentrales en industriële bouwwerken. De Slechtvalk breidt zich vanuit Duitsland naar het westen uit.

En ondanks de slechte muizenstand werden maar liefst 32 paren van de Grauwe Kiekendief opgespoord in Lauwersmeer, Groningen en Zuidelijk Flevoland, deze brachten minimaal 36 jongen groot. Bij deze soort werd de ring van een volwassen mannetje afgelezen: de vogel was in 1993 als nestjonge geringd op vierhonderd meter afstand van zijn broedplaats in 1997! Zonder speciale nestbescherming zou dit jong, noch de jongen bij de overige paren, tot uitvliegen zijn gekomen (platgewalst door landbouwmachines). De

Groningse boeren zijn zeer behulpzaam bij het beschermen van de grauwe-kiekendiefnesten.

Stootvogelvervolgning in Nederland in 1997

Het geweld tegen stootvogels gaat, getuige de bevindingen in 1997, onverdroten door. Er is niet de minste aanwijzing dat in kringen waar traditioneel de meeste vervolging plaatsvindt, een meer liberale houding ontstaat ten aanzien van stootvogels, eerder het tegendeel. Wel groeit de maatschappelijke weerstand tegen de groot-schalige destructie van deze, bij de wet beschermde dieren. Tevens groeit het aantal mensen dat volop geniet van stootvogels en alles in het werk stelt om hun veiligheid te waarborgen. Dode stootvogels, waarvan wordt vermoed dat ze opzettelijk door mensen zijn gedood, worden via de politie of de Algemene Inspectiedienst (AID) opgestuurd naar het Instituut voor Dierhouderij en Diergezondheid (ID-DLO) te Lelystad. Alle gevallen van vergiftiging en bijna alle gevallen van doodschieten zijn als zodanig door het ID-DLO geanalyseerd.

Naast het inzenden van dode stootvogels worden in Nederland op grote schaal nesten gecontroleerd. Van elk afzonderlijk nest wordt een nestkaart ingevuld, met daarop de mogelijkheid de oorzaak van een eventuele mislukking aan te geven. Deze set kaarten is de bron van het overzicht van de nestverstoringen. De kaarten liggen in depot bij de Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland (Sovon).

Het afgelopen jaar vormde een nieuw dieptepunt. Van de onderzochte stootvogels bleken er 159 vergiftigd, 13 doodgeschoten en tien in klemmen gevangen. Nestverstoring werd 62 maal vastgesteld. Zoals gebruikelijk kwamen de meeste vergiftigingsgevallen van de zandgronden van Noord-, Oost- en Zuid-Nederland. Er werden enkele haarden opgespoord, namelijk rond Havelte en Ruinen (D.), rond Hoornsterzwaag (Fr.), in Noord-Oost-Twente, in de omgeving van Mill en Sint-Hubert (N.-B.), Steenbergen/Het Oudland (N.-B.), Vierlingsbeek (N.-B.) en rond Helden/Most (L.). Dit beeld is verre van compleet. Gewoonlijk duurt het enige tijd voordat structurele vergiftiging begint op te vallen. In al die gevallen leveren systematische zoekacties altijd een trits van halfvergane lijken op, ongeschikt voor analyse. Het hierboven genoemde aantal van 159 vergiftigde vogels is slechts een klein deel van het totale aantal slachtoffers. Verreweg de meeste aangetroffen dieren zijn langer dan enkele dagen dood en niet meer geschikt voor onderzoek.

De meest gebruikte gifsoorten waren opnieuw de landbouwmiddelen parathion en aldicarb, in onverdunde vorm (vloeistof of granulaat) toegepast.

De lijst van vergiftigd aas vormt een duidelijke aanwijzing uit welke hoek de gifwind komt waaien: duif, Fazant, Zwarte Kraai, Vlaamse Gaai, eend, Konijn, gans, Vos en dergelijke. Het betreft hier soorten die onder de Jachtwet vallen, worden beschoten, bewerkt met gif en uitgelegd. De hoge frequentie waarmee in 1997 Buizerds het slachtoffer werden, heeft deels te maken met het feit dat de voedselomstandigheden zeer slecht

waren. Zodoende kwamen Buizerds makkelijker op vergiftigd aas af met alle fatale gevolgen van dien.

De cursus die de Werkgroep Roofvogels Nederland (WRN) heeft georganiseerd voor politiemensen over stootvogels en stootvogelvervolgning (hoe vervolging te herkennen, te voorkomen en op te lossen), blijkt in een behoefte te voorzien. De eerste bijeenkomsten zijn achter de rug en de reacties zijn positief. Uit het hele land zijn inmiddels aanvragen binnengekomen. De haat van sommige lieden richt zich niet alleen tegen stootvogels, maar ook tegen hun beschermers. De landelijk coördinator is onlangs voor de tweede keer bedreigd, dit maal schriftelijk. Een andere actieve medewerker kreeg in dezelfde week een dreigement per telefoon. De politie heeft de zaak in onderzoek.

Internationaal stootvogelnieuws VII

Nieuwsbrief nummer 25/26 van de World Working Group on Birds of Prey and Owls (WWGBP), verschenen begin-april 1998, bood wederom waardevolle informatie. Een team Russische stootvogeldeskundigen rapporteert over bevindingen bij een onderzoek naar de status van de Bastaardarend in drie streken in Europees Rusland, in een wijde kring rond Moskou. Bij het onderzoek werd ook de Schreeuwarend betrokken. Voorop stonden controle van reeds bekende horsten, analyse van de meest geprefereerde biotopen, bevestiging van het groeiend vermoeden dat de Schreeuwarend bezig is zich in oostelijke richting uit te breiden en nader onderzoek of het zinvol is te werken met kunstmatige nesten voor Bastaardarenden. Het resultaat neemt vijf pagina's van de nieuwsbrief in beslag. Ondanks een onmiskenbare achteruitgang van de soort, kwamen de onderzoekers tot de conclusie dat over een oppervlakte van 50.000 km² zestig paren broeden, met een gemiddelde bezetting van 0,1 paar per 100 km². In Centraal-Rusland was de broedichtheid dertig tot veertig jaar geleden 0,5 paar per 100 km². Zeven broedplatforms zijn geïnstalleerd, waarbij de hoogte varieert van 11 tot 21 meter boven het maaiveld. Op een van de platforms vestigde zich een Wespendif, die er drie jongen grootbracht. Interessant en veelzeggend was de constatering dat de meeste Bastaardarenden zich weten te handhaven rond de grenzen van de verschillende administratieve regio's, waar de economische en recreatieve druk het minst is en de infrastructurele dichtheid het geringst. Het aantal Schreeuwarenden kwam tweemaal zo hoog uit dan men vermoedde en het is inderdaad niet uitgesloten dat deze soort oostwaarts terreinwinst boekt. Onderzoeker Mehmet Cursan onderzocht een gebied ter grootte van 5000 km² gelegen ten noordwesten van Ankara, Turkije op Keizerarenden. Deze arend staat voor Turkije te boek als een zeldzame en lokale broedvogel van het noorden van het land, met een geschatte populatie van tien tot vijftien paren voor de gehele natie. Voor zijn studiegebied kwam Mehmet Cursan uit op vijf tot zeven paren, met nog eens een tot twee paren in belendend gebied. Er wordt dan

ook gesteld dat de huidige schatting van de Turkse broedpopulatie wel eens te pessimistisch kan zijn en dat de werkelijke populatie eerder tussen de dertig en honderd paren zal belopen.

Van de Sanford's Zeearend van de Salomons Eilanden in de Zuid-West-Pacific is maar weinig bekend. Er is nu onderzocht of deze soort ook aanwezig is in de belendende Vanuatu archipel, de vroegere Nieuwe Hebriden, 280 mijl gelegen van het eiland San Cristobal, waar Sanford's Zeearenden zijn waargenomen. Het onderzoek had geen succes. Vanzelfsprekend treffen wij ook weer een overzicht van de stand van zaken ten aanzien van het miljoenen kostende project voor Californische Condors. Men kan zich nu ook in Arizona vergapen aan vrijvliegende vogels. Inmiddels zijn daar bijna twintig condors, die het goed doen. De vogels verwijderden zich tot bijna tweehonderd mijl van hun thuisbasis, de plaats waar ze werden losgelaten. Vier condors derailleerden: één werd teruggevangen omdat de vogel kon worden gevoerd door mensen en men benuauw was dat de andere ook dit onwenselijke gedrag zouden overnemen, één werd gedood door een Steenarend, één sneuvelde door een hoogspanningskabel en één verdween. In Californië vliegen nu 24 condors. Inclusief de in gevangenschap levende vogels zijn in Californië nu 132 condors. In 1982 waren er slechts 22 stuks. De 'productie' van Californische Condors in een drietal centra bedroeg in 1997 achttien vogels.

Alexander Abuladze rapporteert over zijn twintigjarige studie naar stootvogels in de Kaukasus, een studie die veel interessants opleverde. Nieuw was de ontdekking dat de Havikarend broedvogel is van de Kaukasus. Drie nesten werden gevonden, twee in Centraal-Georgië en een nest in Noord-Armenië. De auteur schat dat twee tot drie miljoen stootvogels op trek de Kaukasus passeren.

Optimistisch was de stemming op het Zeearend Symposium dat in maart 1996 op het eiland Runde voor de kust van Noorwegen werd gehouden, waarover Peter Hauff rapporteert. In Europa gaat het de Zeearend voor de wind, met alleen al in Noorwegen 1500 tot 1700 paren. In Zweden met 200 paren bezet de soort steeds meer territoria bij in het binnenland gelegen meren. Polen bezit 270 tot 280 paren met alleen rond Szczecin (Stettin) 62 paren; de broeddichtheid daar komt tot zeven paren per 13 km². 's Winters huizen in de baai van Szczecin tot tweehonderd Zeearenden. Peter Hauff besluit zijn verslag met de volgende reactie van de veertig deelnemende zeearendeskundigen over het nieuws van plannen waarmee Nederlanders rondlopen: *'Having regard to the positive and exponential increase and westward spread in Germany, the participants were mystified to learn of a project to rear Sea Eagles in captivity and reintroduce them in the Netherlands. They urged the Netherlands to be patient, since it may be reckoned that Sea Eagles, through population pressure in search of more suitable ecological conditions than are available, will take this step of their own accord.'*

Nog veel meer interessante zaken zijn te vinden

in deze uitgave van de WWGBP. Van 4 tot 11 augustus 1998 zal in Johannesburg in Zuid-Afrika de vijfde wereldconferentie over stootvogels en uilen worden gehouden. Voor meer informatie over de World Working Group on Birds of Prey and Owls kan men terecht bij R.D. Chancellor, P.O. Box 52, Towcester NN12 7ZW, UK.

GLO

Veel planten acuut bedreigd

Eén op de acht plantensoorten in de wereld wordt bedreigd met uitsterven of is al bijna uitgestorven.

Dat is volgens de Amerikaanse krant Washington Post de uitkomst van een grootscheeps onderzoek, dat twintig jaar heeft geduurd.

Volgens de World Conservation Union zijn zo'n 34.000 soorten zo zeldzaam geworden, dat ze makkelijk kunnen verdwijnen. Het gaat om ongeveer 12,5 procent van alle varensoorten, naaldboomsoorten en bloeiende planten die bekend zijn in de wereld. Deze plantensoorten vormen volgens het rapport slechts het topje van de ijsberg (Reuters).

Bron: De Gooi- en Eemlander, 4 april 1998.

Vaste regeling voor natuurbraak

Door braakliggende percelen in te zaaien met een bloemrijke zaadmengsel ontstaat, in plaats van een troosteloze akker, een kleurrijk veld.

Bovendien is het een plek waar dieren kunnen schuilen. De kansen voor 'natuurbraak' als een nieuwe vorm van agrarisch natuurbeheer zijn onderzocht in een demonstratieproject. Dat bleek zo succesvol dat het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij heeft besloten in 1998 met een vaste regeling voor natuurbraak te komen. Boeren krijgen een kostenvergoeding.

Flora en fauna sneuvelen door onze dadendrang

De meeste Amerikaanse biologen geloven, dat de komende dertig jaar een vijfde van alle planten- en diersoorten op aarde uitsterft. Dat blijkt uit een onderzoek onder 400 biologen door het Museum of Natural History in New York.

De wetenschappers beschouwen een massale sterfte van planten en dieren als het grootste en meest acute gevaar voor het milieu. De bedreiging van het leven op aarde zien de biologen als een grotere aanslag op het milieu dan vervuiling, globale verwarming en het gat in de ozonlaag. De enquête sluit aan bij een recent wetenschappelijk plantenonderzoek, waaruit blijkt dat één op de acht planten op aarde met uitsterving wordt bedreigd. De biologen wijzen met de beschuldigende vinger naar de mens, die op nimmer vertoonde schaal ingrijpt in de natuur. Ze zoeken de oorzaak vooral in het kappen van regen- en oerwouden, het natuurlijke woon- en groeigebied van planten en dieren.

Volgens Daniel Simberloff, milieudeskundige aan de Universiteit van Tennessee, was het tempo van uitsterven in de geschiedenis van de aarde nog nooit zo hoog.

De vrees van de wetenschappers vindt weinig weerklank bij de rest van de bevolking. Bijna tweederde van de ondervraagden wist niet, dat er een uitstervingsprobleem van planten en dieren is. En minder dan de helft vond dat het verlies van plant- en diersoorten een ernstige bedreiging voor het leven op aarde vormt. Dat gebrek aan kennis verklaart volgens de biologen mede waarom politici zo vaak kiezen voor economische groei ten koste van het milieu. (ANP).

Bron: De Gool- en Eemlander, 25 april 1998.

Nieuws over Arkemheen

Via Het Vogeljaar informeren wij u regelmatig over de ontwikkelingen met betrekking tot Polder Arkemheen. Dit wetland/kerngebied in de Ecologische Hoofdstructuur wordt in zijn voortbestaan bedreigd door de realisering van de grootschalige bouwlocatie Vathorst (gemeente Amersfoort). Het gebied ligt aan het Randmeer (Nijkerker Nauw) tussen Nijkerk (provincie Gelderland), Bunschoten en Amersfoort (beide provincie Utrecht) en wordt omgeven door het riviertje de Laak aan de west- en zuid-westzijde en de snelweg A28 aan de oostzijde. De polder kenmerkt zich door de afwezigheid van boerderijen en een laaggelegen open polderlandschap. Hierdoor is er sprake van extensieve landbouw en een hoog grondwaterpeil. In Arkemheen voelen diverse soorten weidevogels van de zogenaamde Rode Lijst zich thuis. De bouwactiviteiten zijn een enorme bedreiging

voor de natuurwaarden van de Polder Arkemheen, omdat *Vathorst direct grenst aan de Polder Arkemheen*. Er is sprake van een sluipende aanslag op het gebied door de toename van het aantal te bouwen woningen en de (deels recreatieve) verkeersbewegingen, horizonvervuiling en geluids- en verlichtingsbelasting die Vathorst veroorzaakt voor dit kerngebied in de ecologische hoofdstructuur.

Ging men in het Streekplan Provincie Utrecht nog uit van de bouw van 6.700 woningen, de Raad van Amersfoort bepaalde via het Masterplan Vathorst dat het wel 10.000 woningen konden worden. Voorts wil men *Vathorst Plus* realiseren, dat betekent een verhoging van het bouwvolume tot 13.000 woningen (circa 35.000 inwoners) waarvan 3.000 woningen in de Polder Arkemheen over de Laak. Inmiddels is per 1 januari 1998 een deel van de Polder Arkemheen (namelijk 140 hectare van de buurtschappen Palestina en Achterhoek) via een herindelingsprocedure door de gemeente Nijkerk aan Amersfoort overgedragen voor de eventuele realisering van Vathorst Plus met deze 3.000 woningen.

Een mogelijk positieve ontwikkeling is, dat uit een zogenaamde *Herijkingsnota* (opgesteld door de gemeente Amersfoort) een *alternatief geboden wordt voor Vathorst Plus*. De extra 3.000 woningen, waarvoor de noodzaak in het geheel nog niet is aangetoond, zouden ook ten westen van Vathorst, tussen een te ontwikkelen baggerberging en het huidige plan kunnen worden gerealiseerd. Hierdoor hoeft niet boven het riviertje de Laak in de kwetsbare Polder Arkemheen te wor-

Op feestelijke wijze werd de expositie met diaklankbeeld op 8 april 1998 officieel geopend door ir. J.C. Boxem, gedeputeerde natuur en landschap van Gelderland. Van links naar rechts: Henk Ruitenbeek (fotograaf), G. van der Waal (voorzitter Stichting Stoomgemeel Arkemheen), Hans van Keken (auteur van het boek over Arkemheen) en gedeputeerde ir. J.C. Boxem.

Foto: Wim Smeets.

den gebouwd. Er blijft echter sprake van een procedureel vreemde gang van zaken. Het claimen van een kwetsbaar gebied zoals Arkemheen is namelijk niet nader gemotiveerd.

Het is een harde voorwaarde dat een objectieve studie (een locatie Milieu Effect Rapportage) aan moet tonen of Vathorst wel moet worden uitgebreid tot 13.000 woningen vanwege een tekort aan woningen in de regio. Indien de noodzaak wordt aangetoond dan kan men:

a. de thans aangewezen bouwlocatie Vathorst optimaliseren/verdichten in het voorontwerp-bestemmingsplan Vathorst dat begin mei werd gepresenteerd, blijkt Vathorst ruimte te kunnen bieden aan 11.500 woningen.

b. besluiten om een verdere ontwikkeling van Vathorst af te wijzen en Amersfoort aan de noordzijde als afgerond te beschouwen, mede gelet op het standpunt van Amersfoort, namelijk: principe van de compacte stad. Immers gelet op de extra ruimte die Amersfoort in het kader van de herindeling per 1 januari 1998 heeft gekregen; de ongelukkige woonlocatie Vathorst die zit ingeklemd tussen de rijkswegen A28 en A1 en de kwetsbare Polder Arkemheen direct grenzend aan Vathorst, zijn er thans goede alternatieven op grondgebied van Amersfoort zelf!

Mocht men te zijner tijd gelet op de profijt wensen van het bouwconsortium (bestaande uit gemeente Amersfoort, Bouwfonds, Wilma en dergelijke), toch overstag gaan en Vathorst met een plus (3.000 woningen) willen uitbreiden, dan verdient de alternatieve locatie aan de westzijde van Vathorst alle aandacht!

De komende periode tot september 1998 zijn de volgende cruciale ontwikkelingen aan de orde:

a. De genoemde Herijkingnota is gepresenteerd. Dit is een rapportage die ligt tussen het medio 1997 reeds vastgestelde *Masterplan Vathorst en het Ontwikkelingsplan Vathorst*. In het Masterplan ging het om de vraag of alle wensen en eisen binnen een aansprekend stedenbouwkundig concept in Vathorst (tussen de rijkswegen A1/A28 en 'de Laak') kunnen worden gerealiseerd.

b. Begin mei is het *voorontwerp bestemmingsplan Vathorst* gepresenteerd aan een beperkte groep instanties, te weten Planologische diensten, buurgemeenten en overkoepelende instellingen. In het voorontwerp staan een aantal uitgangspunten waartegen stelling dient te worden genomen, omdat ze *onomkeerbare nadelen* voor de Polder Arkemheen opleveren. Bijvoorbeeld in het deelplan 'Stad aan de Laak', waar 5.000 veelal gestapelde woningen in een grachtachtige omgeving aan de Laak worden gerealiseerd, wordt gezegd:

1. De grachten zullen worden voorzien van aanlegsteigers voor de pleziervaart. Commentaar: Hiermee wordt een voorschot genomen op een discussie die nog wordt gevoerd namelijk het bevaarbaar maken en verbreden van de Laak. *Amersfoort wil de Laak verbreden en bevaarbaar maken vanaf het Randmeer tot in Vathorst en de kern Hooglanderveen.* Een recreatieve ontwikkeling van de Laak kan niet plaatsvinden, gelet op de hydrologische effecten, vaarbewegingen en

recreatieve druk op de Polder Arkemheen. Diverse instanties, waaronder de gemeenten Nijkerk en Bunschoten zijn van mening dat de Laak niet verbreed, verdiept en bevaarbaar mag worden gemaakt. Motief hiervoor zijn de te verwachten negatieve hydrologische effecten (verdroging van de polder) en de aantasting van landschap en natuurwaarde van Arkemheen. Verbreding van de Laak ter hoogte van Vathorst als natuurlijke barrière tussen stad en natuurgebied zal, onder voorwaarden, minder problemen geven. Voorts dienen er geen oever- en brugverbindingen tussen Vathorst en Arkemheen te worden gerealiseerd over de Laak.

2. Er wordt in het voorontwerp bestemmingsplan geen maximumbouwlaag genoemd voor de buitenste schil van de Stad aan de Laak. Hoogbouw aan de rand van Arkemheen (de Laak) zal funest zijn voor de beleving van de polder. In de voorlichting over het Masterplan medio 1997 werd heel duidelijk gesteld dat maximaal drie à vier hoog aan de Laak zou worden gebouwd!

3. Nog steeds is er sprake (ook in het voorontwerp bestemmingsplan) van het recreatief benutten van de Polder Arkemheen en Nijkerker Nauw. Een kwetsbaar Kerngebied van de Ecologische Hoofdstructuur is gebaat bij rust en kan *niet dienen als een recreatieve potentie voor Vathorst!*

Voor 1 juni 1998 dient het commentaar op dit voorontwerp binnen te zijn bij de gemeente Amersfoort.

c. Medio mei is het *ontwikkelingsplan Vathorst* gepresenteerd. Dit is de follow-up van het Masterplan. Het geeft een verdere detaillering van Vathorst aan namelijk het 'wat en waar'. Het ontwikkelingsplan geeft ook aan in welke fasering en in welk tempo het stadsdeel tot ontwikkeling moet komen.

d. In juni wordt het voor beroep vatbare *bestemmingplan Vathorst* gepresenteerd. Het betreft de juridische vastlegging van de 'wat en waar'-vraag van het ontwikkelingsplan. Dit bestemmingsplan wordt door de gemeente en het bouwconsortium Vathorst onder gezamenlijke verantwoordelijkheid samengesteld. Er mag worden verwacht dat de negatieve punten in het voorontwerp bestemmingsplan ook in het bestemmingsplan zelf zijn opgenomen. De wettelijke bezwaartermijnen dienen bij commentaar in acht te worden genomen!

e. De *Milieu Effect Rapportage (M.E.R.)* wordt tegelijk met het bestemmingsplan Vathorst voorbereid. De M.E.R. beschrijft welke effecten de realisering van Vathorst zal hebben op milieu en natuur, de keuzes die zijn gemaakt en de motieven voor de keuzes. In deze rapportage zal de Polder Arkemheen een prominente en reële plaats dienen te krijgen. De mogelijkheid dat binnen de huidige locatie Vathorst toch 11.500 woningen kunnen worden gerealiseerd betekent ten opzichte van het Streekplan Utrecht (1994) waar sprake was van 6.700 woningen een stijging van 4.800 woningen! De Wet Milieuhygiëne schrijft bij een stijging van 4.000 woningen, boven de oorspronkelijke aantallen van de bouwlocatie, een aanvullende Locatie Milieu Effect Rapportage

ge voor! Immers Vathorst is als bouwlocatie in afweging met Hoogland-West gekozen waarbij men uitging van 6.700 woningen! Thans dreigen de woning aantallen ongebreidel te stijgen (huidige tussenstand dus 11.500 voor Vathorst + 3.000 voor Vathorst Plus = 14.500 woningen). Dit betekent een Vathorst dat 1½ keer zo groot is als Nijkerk (28.000 inwoners). In combinatie met Vathorst Plus betekent het dat in feite een opstap wordt genomen naar *model IV van de Oostflankstudie*. Dit model ging uit van een doorgroei van Vathorst in de Polder Arkemheen met 25.000 woningen plus industrievestiging!

Conclusie: een aanvullende Locatie M.E.R. dient plaats te vinden met betrekking tot de explosieve groei van het aantal te bouwen woningen. Hierover is geen discussie meer mogelijk! **CONCLUSIE:** Alarmfase 1 is ingegaan, alle verantwoordelijke milieu- en natuurbeschermingsorganisaties, zoals daar zijn *Staatbosbeheer, Natuurmonumenten, Vogelbescherming enz.*, dienen thans op het vinkentouw te zitten en alert te zijn. Van hun inbreng in de bezwaar- en beroepsprocedures zal het namelijk mede afhangen of toekomstige generaties ook nog van de openheid en rijke natuurwaarde van deze authentieke Polder Arkemheen kunnen genieten. De definitieve keuze door de verantwoordelijke partijen namelijk gemeente Amersfoort, provincie Utrecht, enz., zal essentieel zijn voor het behoud of de definitieve ondergang van Arkemheen! Wij verzoeken alle instanties die invloed op deze plannen uit kunnen oefenen, deze zaken nauwlettend te volgen en zich bij de gemeente Amersfoort bij het secretariaat Vathorst, telefoon (033) 469 42 87 (fax (033) 469 54 62), Postbus 4000, 3800 EA Amersfoort aan te melden om op de verzendlijst te worden geplaatst voor al de bovengenoemde zaken.

Indien diverse instanties hun verantwoordelijkheid nemen kunnen de plannen voor wat betreft de negatieve punten nog worden aangepast. Wij houden u op de hoogte.

P.S.: Wie met eigen ogen wil zien waarom één van de laatste ouderwetse Zuiderzeepolders, zoals Arkemheen, behouden dient te blijven voor het nageslacht kan terecht op het Stoomgemaal/Bezoekerscentrum Hertog Reijnout. Daar is namelijk sinds 8 april 1998 een permanente fototentoonstelling (met diaklankbeeld) ingericht. De tentoonstelling laat de internationale schoonheid van dit wetland, waar de ruilverkaveling aan voorbijtrok, volledig zien. Een bezoek is het meer dan waard.

Hoe komt u er en wanneer is het geopend? Volg vanuit Putten (N798), Bunschoten (N806) en Barneveld (N201) de verwijsborden naar Zeewolde. Vanaf de snelweg Amersfoort-Zwolle A28 richting Zeewolde (= afslag nr. 9). Vlak voor de Nijkerkerbrug over het Randmeer 1ste weg links (Zeedijk). Deze weg volgen tot over de Nijkerkersluis en vervolgens onder langs de dijk. Natuurlijk is het veel leuker om per fiets te komen, de Polder Arkemheen is namelijk afgesloten voor doorgaand verkeer (maar niet voor fietsers)!

Openingstijden: tot 1 oktober van dinsdag tot en met vrijdag 10.00 uur tot 16.00 uur; zaterdag van 10.00 uur tot 13.00 uur! Zondag en maandag gesloten.

Hulp aan Gierzwaluw in hartje Hilversum

Het bouwplan Gooische Brink, dat op dit moment in aanbouw is in het hartje van Hilversum, zal naast mensen ook vogels moeten gaan huisvesten.

Projectontwikkelaar Wilma Vastgoed zal een groot aantal nestkasten voor Gierzwaluwen plaatsen in gevels van de gebouwen van dit enorme project.

Wilma Vastgoed heeft zich daarbij laten adviseren door de Stichting Gierzwaluwenwerkgroep - Nederland.

Deze echte stadsvogels kwamen vroeger als broedvogel veel voor in het centrum van Hilversum. In de moderne nieuwbouw vinden ze echter nauwelijks geschikte ruimte om te kunnen nestelen, zodat ze extra nestgelegenheid wel kunnen gebruiken.

■ Nadere inlichtingen bij Wilma Vastgoed: Marco van Maanen, (030) 609 72 74 of Peter Milders, (030) 609 72 56.

IN RUIL VOOR IJBURG:

Natuurgebied voor kust van Waterland

Amsterdam steekt ruim vijftien miljoen gulden in de aanleg van een groot natuurgebied vóór de Waterlandse Zeedijk. Het gebied is vooral bestemd om watervogels de gelegenheid te geven voedsel te zoeken en te rusten. Maar bovendien zal de plantengroei de kwaliteit van het water in het IJmeer verbeteren.

In de discussies over de aanleg van IJburg heeft Amsterdam toegezegd het verlies aan natuur voor de Diemerzeedijk - door de aanleg van een nieuwe stadswijk - elders goed te maken. Overleg met de provincie en Natuurmonumenten heeft geleid tot het plan voor het rustgebied aan de Waterlandse Zeedijk. Het wordt een gebied van tweehonderd hectare, door middel van een lage dam afgesloten van de rest van het IJmeer. De dam blijft onder de oppervlakte. Daarachter zal het water kunstmatig ondiep worden gemaakt met slib, klei en zand. Daardoor kunnen er riet en waterplanten gaan groeien. Om te beginnen zal in een proefgebied van vijf hectare worden gezien met welke materialen het best ondiep water kan worden bereikt. De rietvelden en de waterplanten zorgen ook voor het tegengaan van ongewenste ontwikkelingen op het gebied van de recreatie, zo staat in de raadsvoordracht.

VMPA leert je naar vogels kijken

Ooit al eens op stap geweest met zo'n collega-natuur liefhebber die erin slaagt om in een oogwenk een naam te plakken op alles wat rond en boven je hoofd vliegt?

Frustrerend. Precies wanneer je denkt dat je een Bonte Blauwe Specht op het spoor bent, blijkt het om een IJsvogel te gaan...

Voor diegenen die zijn geïnteresseerd om hun passie voor vogels wat uit te breiden met echte kennis, organiseert de Vereniging voor Milieu-Educatie Provincie Antwerpen (VMPA) een cursus 'Kennismaking met de vogelkijkkunst'. Na-

tuurgids en vogelkenner Chantal Alenus heeft veel ervaring met het begeleiden van mensen die hun eerste stapjes zetten in de 'ornithologie'. Ook een heleboel algemene wetenswaardigheden over vogels komen aan bod. Tijdens twee lesavonden en één excursie op het terrein leer je de 'eerste knepen van het vak'. Een aanrader voor wie wegwijs wil worden in het bonte wereldje van de vogels.

■ Vereniging voor Milieu-Educatie Provincie Antwerpen (VMPA), Ommeganckstraat 26, B-2018 Antwerpen, België, telefoon (03) 231 56 53, fax (03) 226 23 33.

Studie van Steenuil in Belgisch Vlaanderen

Ook in België is men zich bewust dat de Steenuil als indicator voor het kleinschalige landschap, betere aandacht nodig heeft in Vlaanderen.

De Vogelwerkgroep van De Wielewaal is daarom met een grondige studie gestart naar de verspreiding en de voorkeuren van de Steenuil in Belgisch Vlaanderen. In de eerste plaats worden gegevens over deze vogelsoort uit heel Vlaanderen gevraagd.

Aan medewerkers wordt een Steenuilenpakket uitgereikt met daarin onder andere een cassette met geluiden van de Steenuil. Bovendien worden in verscheidene plaatsen informatie-avonden georganiseerd.

Wenst u meer informatie, aarzel niet en bel ons (014) 41 22 52, fax naar (014) 43 96 51 of schrijf naar het Wielewaal-Steenuilenproject, Graataker 11, B-2300 Turnhout.

■ Jens Verwaerde, coördinator Project Steenuil.

Nieuw succes voor slechtvalkenproject van FIR in België

De geboorte van een Slechtvalk in de nestkast tegen de koeltoren van de Kerncentrale in Doel was ongetwijfeld één van de meest opvallende ornithologische gebeurtenissen van 1996 in België. In 1997 werd het project opnieuw bekroond met een broedgeval in Doel (1 jong) en een nieuw broedgeval in het Waalse Seraing (3 jongen). Voor Wallonië was dit metéén het eerste broedgeval van de Slechtvalk sinds eind de jaren zestig.

Dat het initiatief van het FIR (Fonds voor de Instandhouding van de Roofvogels) om nestkasten te plaatsen tegen de schouwen en koeltorens van de Electrabelcentrales een succes wordt, bewijst de aanwezigheid van Slechtvalken in de nestkasten van Doel, Seraing, Genk-Langerlo, Gent-Rodenhuize, Drogenbos en Les Awirs.

Ondertussen werd het plaatsen van nestkasten voorlopig afgesloten met het ophangen van een nestkast tegen de schouw van de centrale van Schelle door medewerkers van het FIR en Wielewaal Rupelstreek.

Eveneens in het kader van het slechtvalkenproject werd door Wielewaal-regio Lier een nestkast geplaatst tegen de toren van de Sint-Gummaruskerk te Lier.

Dat de Slechtvalk in de Lage Landen aan een stevige comeback bezig is, bewijst eveneens het

succes van het slechtvalkenproject van de Werkgroep Slechtvalk Nederland (WSN).

In samenwerking met de Nederlandse elektriciteitsbedrijven werden sinds 1993 acht nestkasten opgehangen. Broedgevallen waren er in 1997 in Maasbracht met vier jongen, Geleen met drie jongen en Nijmegen met twee jongen.

De vooruitzichten lijken dus prima, vooral omdat de Slechtvalk het ook in de buurlanden Frankrijk en Duitsland bijzonder goed doet.

Meer info over het Belgische slechtvalkenproject van het FIR: Guy Robbrecht, 0032 (052) 30 10 36 of Erik De Keersmaecker, 0032 (03) 887 13 72.

Nieuwe bedreiging natuurreserveat Estuarium van de Taag, Portugal

Plannen om een omvangrijke toeristische ontwikkeling in gang te zetten bij het natuurreserveat 'Estuarium van de Taag', stuit op 'natuurlijk' verzet. Een grootgrondbezitter wil 450 ha van zijn boerderij omtoveren in een toeristisch paradijs met twee golfbanen, 1.900 bedden en dergelijke. Het gebied ligt aan de zuidoever van de Taag, in de buurt van de nieuwe Vasco de Gama-brug. De aanleg van de brug riep destijds al veel weerstand op, waarop de Portugese regering besloot een gebied aan te wijzen dat de teloor gegane natuur moest compenseren. Precies in dat gebied ligt de boerderij. Kennelijk ziet de eigenaar, gesteund door de plaatselijke VVV toch gaten in de beschermingsconstructies. De milieu-organisatie Quercus heeft aangekondigd een klacht in Brussel te zullen indienen, als daar, bijvoorbeeld door zwak verweer, aanleiding toe is.

Bron: Rapportage Landbou wattachés.

Zie ook Het Vogeljaar 44 (4): 185-186.

Vogeloverlast speelt vliegveld Ben Gurion parten

Het belangrijkste vliegveld van Israël, de internationale luchthaven Ben Gurion bij Tel Aviv, zal met ingang van volgende week elke dag tussen 13 en 15 uur dichtgaan.

Dat heeft het ministerie van Verkeer bekendgemaakt. De reden is dat er botsingen van vliegtuigen met vogels dreigen. Volgens de krant Ha'aretz zullen er per dag tien tot vijftien vluchten naar een ander tijdstip moeten worden verschoven.

Bron: De Gooi- en Eemlander 17 januari 1998.

Tweehonderd jaar vogels in Kroatië

Gedurende de negentiende en de twintigste eeuw zijn in Kroatië 373 soorten vogels aangetroffen. Het betreft, na onderzoek, geldig verklaarde waarnemingen. Negenendertig soorten vertonen in hun voorkomen in deze periode een positieve trend (10,45%) van zeventig soorten (18,76%) is een afnemende tendens vastgesteld.

Bron: Kraij, J. (1997): Croatian ornithofauna in the last 200 years. Larus (46): 1-119.